

سلسله نشست های تخصصی
نشست تخصصی سوم
بررسی راهکارها و الزامات
حمایت از تولید داخلی

سخنرانان:

دکتر عباس عرب‌مازار، عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی
دکتر شاپور محمدی، عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران و رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار ایران
دکتر پدرام سلطانی، نایب رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
مهندس حمید امانی، رئیس امور صنعت، معدن، بازرگانی و ارتباطات سازمان برنامه و بودجه کشور

جمهوری اسلامی ایران
سازمان برنامه و بودجه کشور
مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

سلسله نشست‌های تخصصی

نشست تخصصی سوم

بررسی راهکارها و الزامات حمایت از تولید داخلی

شناسه گزارش

عنوان	سلسله نشست‌های تخصصی: نشست تخصصی سوم - بررسی راهکارها و الزامات حمایت از تولید داخلی
کد شناسه	۹۷-۶-۱۰۲۶
سخنرانان	<p>- دکتر عباس عرب‌مازار، عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی</p> <p>- دکتر شاپور محمدی، عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران و رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار ایران</p> <p>- دکتر پدرام سلطانی، نایب رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران</p> <p>- مهندس حمید امانی، رئیس امور صنعت، معدن، بازرگانی و ارتباطات سازمان برنامه و بودجه کشور</p>
تاریخ برگزاری	۱۳۹۷/۲/۳
ناشر	انتشارات سازمان برنامه و بودجه کشور
تاریخ انتشار	تابستان ۱۳۹۷
<p>حقوق معنوی این اثر متعلق به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور است و استفاده از آن با ذکر ماخذ بلامانع خواهد بود. برای دریافت گزارش‌های مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری به آدرس ذیل مراجعه فرمایید: www.DFRC.ir مطالب این گزارش، الزاماً نظرات رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نمی‌باشد.</p>	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۷	فرهاد دژپسند
۹	دکتر عباس عرب‌مازار
۱۳	دکتر شاپور محمدی
۱۷	دکتر پدram سلطانی
۲۱	مهندس حمید امانی
۲۵	بخش گفتگوی عمومی
۲۶	جمع‌بندی
۳۰	تصاویری از نشست

مقدمه

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری به منظور بررسی مسائل و مشکلات مهم و اساسی کشور در سطوح ملی، فرابخشی، بخشی و ... و همچنین ارائه مشاوره و خدمات کارشناسی به سازمان برنامه و بودجه، اقدام به برگزاری نشست‌های تخصصی با استفاده از صاحب‌نظران، اساتید دانشگاهی، مدیران، پژوهشگران و کارشناسان نموده است. در این نشست‌ها از صاحب‌نظران مختلف که دارای تخصص و یا شاخه‌های تخصصی متفاوت و یا مکمل حول یک موضوع هستند دعوت به عمل می‌آید تا ضمن پرداختن به یک موضوع از زوایای مختلف، تفاوت دیدگاه‌ها نیز بررسی شود. این روش می‌تواند با بحث، تضارب آراء و تعامل میان صاحب‌نظران و نیز شرکت‌کنندگان در نشست، ضمن روشن‌تر کردن ابعاد یک موضوع، ابهامات، اشکالات و موارد نادیده را روشن‌تر نماید. از همین رو، مدیریت هر نشست وابسته به هدف، موضوع، تخصص شرکت‌کنندگان و ماهیت بحث‌ها متفاوت می‌باشد. بطوریکه در برخی از نشست‌ها، ممکن است هدف، بررسی یک موضوع از زوایای مختلف و در نشست دیگر روشن کردن ابعاد اختلاف‌نظر و ابهامات تخصصی یا بررسی آینده‌های مطلوب و ممکن موضوع مورد بحث باشد. چون هدف مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری استفاده از نتایج این نشست‌های تخصصی می‌باشد از این رو، ممکن است نتایج برخی از نشست‌ها شروع یک مطالعه و پژوهش برای سیاست‌گذاری یا تدوین بسته‌های سیاستی را رقم بزند و برخی نشست‌ها برای تقویت و کمک به پژوهش‌هایی باشد که در سازمان برنامه‌بودجه و یا مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری و یا دستگاه‌های اجرایی در دست اجرا می‌باشند. برخی اوقات نیز هدف نشست‌ها ممکن است مقایسه تطبیقی میان نتایج پژوهش‌های انجام شده باشد.

امید است، نتایج این نشست‌ها مورد استفاده مدیران، اساتید دانشگاه، سیاست‌گذاران، پژوهشگران و کارشناسان سازمان برنامه‌بودجه و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری و سایر دستگاه‌های اجرایی و مراکز علمی مورد استفاده قرار گیرد.

در گزارش پیوست، مشروح مباحث نشست «بررسی راهکارها و الزامات حمایت از تولید داخلی» به انضمام جمع‌بندی تقدیم می‌شود. بدین وسیله از همه این عزیزان تشکر و قدردانی می‌شود. ضمناً از همه خوانندگان و علاقه‌مندان درخواست می‌شود پیشنهادات و انتقادات خود را درباره این نشست و سایر نشست‌ها به این مرکز منعکس نمایند.

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

فرهاد دژپسند

با نام و یاد خداوند متعال و تبریک اعیاد شعبانیه، جلسه را آغاز می‌کنیم. یکی از مهم‌ترین مسائل اقتصادی کشور به‌ویژه در چند سال اخیر، مبحث تولید و حمایت از تولید داخلی بوده است. این بحث عصاره اصلی موضوع اقتصاد مقاومتی است که مقام معظم رهبری طی چند سال اخیر بر آن تأکید داشته‌اند. سال جاری نیز که از طرف مقام معظم رهبری، سال حمایت از کالای ایرانی و تولید داخلی نام گرفته است در تداوم، تحقق، تدقیق و دنباله‌روی از سیاست اقتصاد مقاومتی است. به همین دلیل سومین نشست تخصصی مرکز به موضوع «بررسی راهکارها و الزامات حمایت از تولید داخلی» اختصاص یافته است. در این نشست ابعاد مختلف حمایت از تولید داخلی مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

حمایت از تولید داخلی از جمله موضوعاتی است که مصداق «هرکسی از ظن خود شد یار من» می‌باشد. مشاهده کرده‌اید برخی کسانی که با تجارت خارجی ممکن است مشکلی داشته باشند، کل بحث واردات را نکوهش می‌کنند و غفلت دارند که ۸۰ درصد واردات ما، کالاهای واسطه‌ای، اولیه و سرمایه‌ای است. در مقابل، کسانی که تمایلی به حمایت از تولید داخلی ندارند، یعنی منافع مستقیم آن‌ها با تولید داخلی نیست، نواقص و مسائل ریز و درشت محصول داخلی را برجسته می‌کند. این مسئله را در مورد اقتصاد مقاومتی هم داشتیم. عده‌ای به‌گونه‌ای صحبت کردند که می‌خواهند حصار دور کشور بکشند. درحالی‌که مقام معظم رهبری در فرمایشات خود این برداشت را رد کردند. در بحث حمایت از تولید داخلی نیز همین‌طور است.

سؤال اصلی این است که چه کاری باید انجام دهیم تا تولید داخلی در ریلی قرار بگیرد که ایرانیان نسبت به تولید داخلی، تعصب خودکار داشته باشند. یعنی پیش‌فرض اولیه ما، ترجیح تولید داخلی به تولید خارجی باشد بطوریکه مردم ما، تا وقتی قیمت و کیفیت تولید داخلی تفاوت معنی‌داری نداشته باشد حامی تولید داخلی باشند. متعاقباً بخش خصوصی نیز، [علیرغم تفاوت مشکلاتی که نسبت به تولیدکنندگان خارجی تجربه می‌کنند] توجه کنند و از فرصت ارزشمندی که با تأکید مقامات ارشد نظام برای حمایت از این بخش به وجود آمده است، بهترین استفاده را داشته باشند و به طراحی سیستم‌هایی بپردازند که قیمت و کیفیت را هم‌زمان رقابتی کنند و از مشابه خارجی سبقت بگیرند. به جامعه ایرانی نمی‌شود برای مدت طولانی گفت از تولید داخلی حمایت کن که هم کیفیت آن پایین است و هم قیمت آن بالا. با محدودیت‌های وارداتی، بخشی از جمعیت هم ممکن است برای مدت کوتاهی همراهی کنند ولی در اولین فرصت، دنبال فرار از حمایت خواهند بود، پس چه‌بهرتر که از همین فرصت، برای تقویت کیفیت و قیمت تولید داخلی استفاده کرده و کار کنیم تا مزیت‌های پایدار به دست آوریم. البته چنین امری، با سهولت نخواهد بود، بخشی از ابعاد این مسئله، باید در نشست گشوده شود تا شناسایی و اجرای راه‌کارها امکان‌پذیر باشد.

بنابراین، سعی شد با دعوت از صاحب‌نظران متعدد، یک منظومه‌ای گرد هم آورده شود تا ابعاد مختلف مسئله حمایت از تولید داخلی، مورد همفکری و هم‌افزایی قرار گیرد.

آقای دکتر عباس عرب‌مازار

موضوع: ملاحظات در حمایت از تولید داخلی

امیدوارم این نشست‌ها به مسائل اجرایی کشور کمک کند و در سطح گفتگو باقی نماند. در این فرصت، یک نگاه کلی و راهبردی و فارغ از مباحث نظری ارائه می‌کنم. البته مباحث نظری به ویژه اقتصادی برای حمایت از تولید داخلی بسیار ضروری است ولی نیازمند نشستی مجزا و مستقل می‌باشد.

— باید دقت داشته باشیم همان‌طور که در اقتصاد ایران انواع مختلفی از کالا و گروه‌های کالایی داریم، متعاقباً انواع مختلفی از حمایت نیز می‌تواند وجود داشته باشد. مسئله مهم، هزینه این حمایت و نحوه پرداخت آن می‌باشد و مهم‌تر از همه برای کشور ما دوره زمانی این حمایت می‌باشد. لذا باید بدانیم از کدام کالا، به چه نحوی، با چه میزان هزینه و برای چه مدت‌زمان حمایت خواهیم کرد.

— همچنین این سؤال وجود دارد که اساساً چه کالایی را می‌توان تولید داخلی نامید؟ همچنین فضای بازار کالاهای مدنظر چگونه است، انحصاری است، شبه انحصاری است و یا...؟ این‌ها موضوعاتی هست که باید به آن‌ها پاسخ دهیم تا بتوانیم حمایت لازم و درست را از کالای تولید داخلی انجام دهیم.

— یک نظرسنجی انجام شده نشان می‌دهد که ۶۴ درصد پاسخ‌دهندگان به شرط کیفیت و قیمت مناسب حاضر به خرید تولید داخلی هستند و ۳۶ درصد (بیش از یک سوم) تمایلی به خرید کالای ایرانی ندارند. پس باید توجه کرد که برای این ۶۴ درصد می‌توان راهکارهایی برای حمایت از تولید داخلی در حوزه افزایش کیفیت و کاهش قیمت پیدا کرد. ولی برای ۳۶ درصد بقیه که کالای ایرانی نخواهند خرید، پیدا کردن راهکارهای صرف اقتصادی جواب نمی‌دهد و باید به دنبال راهکارهایی متفاوت و البته دشوار باشیم.

— رهنمود مقام معظم رهبری برای حمایت از کالای ایرانی، در واقع حمایت از سرمایه و کار ایرانی است. یعنی همان ادامه شعار سال قبل است. لذا این مسئله نشان می‌دهد که در همان مسیر اقتصاد مقاومتی هستیم و کم‌کم داریم به جزئیات و سطوح پایین‌تر اقتصاد مقاومتی توجه می‌کنیم، یعنی حمایت از تولید داخلی.

— حمایت از تولید داخلی را نباید به صورت شعار ببینیم، بلکه یک پروژه ملی است و یک پروژه ملی نیز الزاماتی دارد. برخی از اهم الزامات حمایت از تولید داخلی به شرح ذیل اشاره می‌شود:

— حمایت از تولید داخلی، نقشه راه می‌خواهد.

— حمایت از تولید داخلی، راه‌کارهای کوتاه‌مدت و بلندمدت دارد.

— حمایت از تولید داخلی، نیاز به مشارکت همگانی جامعه دارد.

— حمایت از تولید داخلی، نیاز به یک کمیته راهبردی و پایش در سطح ملی و استانی دارد.

- حمایت از تولید داخلی، نیاز به تقسیم‌کار در سطح ملی و استانی و تشکیل کارگروهی در درون هر صنعت دارد.
- حمایت از تولید داخلی، نیاز به یک بسته سیاستی برای اجرا با اولویت‌بندی مناسب (نه ارسال بخشنامه و یا برگزاری همایش) دارد.

در این زمینه باید توجه کنیم که با چه چالش‌های احتمالی مواجه هستیم که باید برای حل و فصل آن‌ها راهکارهای مناسبی بکار بگیریم.

برخی از اهم چالش‌های حمایت از تولید داخلی

- عدم هماهنگی بین نهادها و سازمان‌های دولتی
  - عدم دسترسی به اطلاعات دقیق در هر حوزه برای مسئولین، مدیران و محققین
  - فقدان استراتژی ملی توسعه و حتی استراتژی‌های توسعه صنعتی و کشاورزی
  - نداشتن اولویت‌بندی لازم در اجرا و همچنین مشکل اولویت‌بندی در اجرای سیاست‌های تعیین شده
  - نگاه و تکیه اصلی دولت به پارامترهای سیاسی و بعضاً کوتاه‌مدت در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی
  - وجود گروه‌های فشار و بعضاً قدرتمند (زیان‌دیده از اجرای سیاست‌های حمایت از تولید داخلی)
- همچنین از دیدگاه علم اقتصاد باید توجه داشت که حمایت از کالای ایرانی در شرایط کنونی حداقل دو جنبه کلی دارد. اول حمایت از تولید و عرضه کالای ایرانی و دوم حمایت از مصرف و تقاضا برای کالای ایرانی

اهم موارد حمایت از تولید داخلی در طرف تولید و عرضه

- بهبود فضای کسب و کار: ایجاد تسهیلات اداری لازم برای سرعت بخشیدن به تقاضای تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان کالای ایرانی
- همکاری در جهت افزایش کارایی تولید بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEها). (توجه شود که از نظر تعداد ۹۰٪ بنگاه‌های تولیدی ما در این طبقه قرار می‌گیرند. بنگاه‌های با ۲۵۰ کارکن و بیشتر درصد محدودی را به خود اختصاص می‌دهند)
- اصلاح فرآیندها و شیوه‌های تولید (بهبود یا ارتقای تکنولوژی)
- کاهش ضایعات
- کاهش استفاده از نهاده‌ها
- حمایت از کار، سرمایه و انرژی با اصلاح شیوه تولید
- تعیین وظیفه اصلی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی (تحقیق و توسعه) به حمایت از سیاست‌های توسعه‌ای دولت در راستای حمایت از کالای ایرانی. متأسفانه هم‌اکنون دانشگاه‌ها در مسیر دیگری قرار دارند و پاسخگوی این نیازها نیستند.

– تعیین تکلیف معوقات بانکی (مطالبات غیرجاری) که مسئله مهمی است و بانک مرکزی به‌تنهایی نمی‌تواند کار مهمی در این زمینه انجام دهد. این مسئله در سطحی فراتر از بانک مرکزی باید حل شود.

اهم موارد حمایت از تولید داخلی در طرف مصرف و تقاضا

- تلاش در راستای بازاریابی داخلی و خارجی
- تولید محصول هماهنگ با نیاز و خواسته گروه‌های مشتریان
- ایجاد برند (نام و نشان تجاری) برای کالای ایرانی
- ارائه خدمات مناسب پس از فروش
- ارائه گارانتی‌های لازم
- تلاش برای رفع احساس پرستیژ از مصرف کالای خارجی
- منع یا کاهش تبلیغات محصولات خارجی از رسانه‌های عمومی و تابلوهای شهری
- ارائه مشوق‌های لازم برای مصرف کالاهای داخلی (کارت اعتباری، تخفیفات فصلی و ...)
- حضور در مراکز مهم توزیع کالا
- بازاریابی خارجی با کمک وزارت امور خارجه
- ایجاد موانع فیزیکی و تعرفه‌ای برای ورود (قانونی و غیرقانونی) کالاهای خارجی مشابه با تولید داخلی
- کنترل و ساماندهی بازارچه‌های مرزی، مناطق آزاد و ویژه تجاری

دکتر شاپور محمدی

موضوع: نقش تأمین مالی در حمایت از تولید داخلی

رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار ایران در مورد انواع تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی از بازار سرمایه به منظور حمایت از تولید داخلی و آمار و اطلاعات این بخش توضیحات خود را به شرح ذیل ارائه کردند:

۱. اولین ابزار بازار سرمایه، سهام است که روشی برای تأمین مالی هم است. همچنین دست تولیدکننده‌ای که شرکت سهامی عام تشکیل می‌دهد باز است که نرخ این تأمین مالی را خود تعیین کند.

– نرخ تأمین مالی بر اساس قضیه مودیلیانی و میلر (برنده جایزه نوبل) برحسب ROE یا نسبت بازده سهام، برحسب سود نقدی که پرداخت می‌کند و نرخ اوراق بدهی که دارد تعیین می‌شود. بنابراین نرخ تأمین مالی بنگاه، متوسط موزون نرخ حقوق صاحبان سهام و بدهی‌های شرکت است. بدهی‌های شرکت دو قسمت است: تسهیلات مأخوذه و برگه بدهی‌هایی که منتشر کرده است.

– شرکتی که به صورت سهامی عام ثبت می‌شود، در بازار بورس پذیرش می‌شود، سهام عرضه می‌کند و بخشی از پول مالکان از این طریق بازپرداخت می‌شود.

– یکی از تنگناهای بازار سرمایه این است که چرا تشکیل شرکت‌های سهامی عام خیلی کم است. درحالی که آمار ثبت شرکت‌ها، نشان می‌دهد که تعداد کل شرکت‌های ایجاد شده زیاد می‌باشد.

– حتی اگر شرکت‌های سهامی عام زیادی تشکیل می‌شدند باز هم تنگنای بعدی می‌تواند این باشد که چرا به تعداد کم در بازار بورس مورد پذیرش قرار گیرند و یا اقبالی به حضور در بورس ندارند؟ آیا ضوابط سخت‌گیرانه است؟

– متولی بازار بورس باید مواظب منافع و اعتماد سرمایه‌گذاران بازار بورس در شرکت‌های جدید باشد. به همین دلیل در سال جاری مقررات پذیرش و هیئت پذیرش را به طور کامل در سازمان بورس اصلاح خواهیم کرد.

– پذیرش سال قبل حدود ۲۰ مورد بود که نسبت به تعداد ۵۵۰ شرکت موجود کم است. بنابراین یک راهکار، تسهیل ورود به بازار سهام خواهد بود.

۲. راه دوم که بازار سرمایه بتواند از تولید داخلی حمایت کند، تأمین مالی از طریق افزایش سرمایه است.

– ارزش فعلی بازار بورس ۴۰۰ هزار میلیارد تومان است که با احتساب فرابورس و صندوق‌ها به ۶۰۰ هزار میلیارد تومان می‌رسد. در چنین شرایطی افزایش سرمایه‌ها کم و در حدود ۱۰ تا ۱۵ هزار میلیارد تومان است. البته از محل تجدید ارزیابی‌ها این رقم قابل توجه‌تر است.

– سؤال اساسی این است که چرا افزایش سرمایه‌ها کم است؟ علت در تقسیم سود نقدی بالای شرکت‌ها است که باعث خروج نقدینگی از شرکت‌ها می‌شود. در کشورهای دیگر، به علت مالیات بر سود، ترجیحات به سمت

تقسیم سود بالا نیست. درصد تقسیم سود در سایر شرکت‌ها در حد ده درصد، ولی این نسبت در ایران حدود ۷۰ تا ۸۰ درصد است.

- در دنیا، افزایش سرمایه مشمول مالیات نمی‌شود. این حرف ما برای دوستان مالیاتی وزارت امور اقتصادی و دارایی خوشایند نیست. این روش، صحیح افزایش مالیات‌ها، نیست و این مشکل باید حل شود.
- سود تقسیمی، هم متأثر از مالیات و هم متأثر از بازارهای دیگر است. وقتی در بازاری موازی با بازار سرمایه، برای ۱۰۰ واحد سرمایه‌گذاری، ۲۰ واحد سود نقد بدون مالیات بدهند، سهامداران شرکت‌ها نیز مجامع را برای تقسیم سود بالاتر تحت فشار قرار می‌دهند.
- گاهی اوقات وضعیت به صورتی پیش می‌رود که حتی سود موهومی هم شناسایی می‌کنند تا بتوانند این عطش را پاسخ دهند که البته جرم است و ما هم مقابله کرده‌ایم.

۳. سومین راهکار بازار سرمایه برای حمایت از تولید داخلی، انتشار اوراق مالی اسلامی است که شرکت‌ها برحسب نیاز خود از انواع این اوراق مالی اسلامی می‌توانند استفاده کنند. اوراق مشارکت و صکوک دو طبقه‌بندی این ابزار هستند. انواع صکوک شامل اجاره، استصناع برای ساخت صنعتی، مرابحه، اوراق اجاره سهام، اوراق منفعت، جعاله، وکالت و خزانه اسلامی هستند که حسب نیاز کسب‌وکارها، تعبیه شده و در دسترس قرار گرفته و بازار سرمایه از آن‌ها برای حمایت از تولید داخلی استفاده می‌کند.

آقای دکتر محمدی، به ارائه آمار در خصوص عملکردهای بازار سرمایه به شرح ذیل پرداختند:

- تأسیس شرکت‌های سهامی عام در سال ۱۳۹۵، به ارزش ۵۵۰ میلیارد تومان و در سال ۱۳۹۶، به ارزش ۸۵ میلیارد تومان بوده است که نسبت به ظرفیت اقتصاد ایران، بسیار کم است.
- افزایش سرمایه شرکت‌های سهامی عام (البته آنچه مجوز داده شده است)، در سال ۱۳۹۵، ۵ هزار میلیارد تومان و در سال ۱۳۹۶، ۱۷۳۰۰ میلیارد تومان بوده است.
- انتشار انواع ابزارهای تأمین مالی در سال ۱۳۹۵، ۲۹ هزار میلیارد تومان و در سال ۱۳۹۶، ۶۴ هزار میلیارد تومان بوده است.
- عرضه اولیه سهام شرکت‌ها در بورس و فرابورس، در سال ۱۳۹۵، ۳۵۰ میلیارد تومان و در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۵۱۹ میلیارد تومان بوده است.
- افزایش ارزش صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری به ترتیب ۶۸ و ۱۷۵ هزار میلیارد تومان برای سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ بوده است. به علت دوباره شماری که در اثر سپرده‌های بانکی ایجاد می‌شود، روی محاسبات این بخش، زیاد نمی‌توان حساب باز کرد.

– جمع کل، برای سال‌های ۹۵ و ۱۳۹۶، به ترتیب ۱۲۲ هزار میلیارد تومان و ۱۰۱ هزار میلیارد تومان است. علت کاهش نیز، ارزش صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری است که منابع از آن‌ها خارج و به سپرده‌های بانکی منتقل شده است.

– بازار بدهی در سال ۱۳۹۶، ۷۲ هزار میلیارد تومان است که رشد خوبی داشته است. رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، در پایان به تأثیرپذیری شدید بازار سرمایه از اقدامات سیاست‌گذار اشاره کردند و اظهار داشتند: نباید برای یک عایدی کوچک دولت، زیان بزرگ‌تری به بازار سرمایه کشور تحمیل شود. وقتی سودآوری‌های شرکت‌های دولتی در بورس تحدید می‌شود، این شرکت‌ها به گرداب‌های بلع پول تبدیل می‌شوند. همه ملاحظه کردیم که در تصمیم‌گیری معروف پتروشیمی‌ها، ۳۰ هزار میلیارد تومان از ارزش بازار کم شد، درحالی‌که کل عایدی دولت ۱۰۰۰ میلیارد تومان بود. نتیجتاً هم مالیات زیادی از دست رفت و هم خصوصی‌سازی تحدید شد. سیاست‌گذاران کشور باید توجه کنند که بازار بورس، سهم و اندازه مهمی در اقتصاد کشور دارد و سیاست‌گذار باید در تصمیمات برای حمایت از تولید داخلی، بازار سرمایه را مورد توجه قرار دهد.

دکتر پدram سلطانی

موضوع: الزامات محیطی حمایت از تولید داخلی

- محیط حاکم بر فضای اقتصاد کشور خیلی مناسب با فعالیت اقتصادی بخش خصوصی نیست. به همین دلیل اهمیت محیط حاکم بر تولید اصل و مباحث اقتصادی فرع مسئله حمایت از تولید داخلی است. که نمونه‌هایی از این موارد ذکر خواهد شد.
- در دیدوبازدیدهای نرورزی و جلسات مشابه، روحیه فعالان بخش خصوصی در بحث کسب‌وکار به صورت مشهودی خوب نبود، آن‌ها چشم‌انداز خوبی تا پایان سال پیش روی خود نمی‌بینند تا انگیزه‌ای داشته باشند که کسب‌وکار خود را توسعه و بهبود ببخشند.
- البته طی این سال‌ها در کشور، فضای کسب‌وکار به عنوان مشکل اساسی حمایت از تولید داخلی قلمداد شده است، ولی محیط اقتصادی ما متقابلاً برای حل و فصل این مشکل، بهبود و تغییر محسوسی پیدا نکرده است.
- جو کسب‌وکار، عبارت مهجوری در بین ماست. حس و حال کسب‌وکار، شوق و انگیزه کسب‌وکار که در شهرهای دبی و استانبول مشهود است را در تهران و یا اتاق بازرگانی یا هیئت‌های مدیره شرکت‌های ما نمی‌توانید مشاهده کنید. کسب‌وکار در کشورهای دنیا همچون دبی، ترکیه و ... زنده است و می‌تپد. جلسه، رفت‌وآمدها و مذاکرات بسیار زیاد تجاری و به صورت جدی در جریان است. ما وقتی وارد آن کشورها می‌شویم این فضا را حس می‌کنیم. این فضا و این انگیزه‌ها پشتوانه تجارت و تولید داخلی است.
- باید هشدار داد که موج جدیدی از مهاجرت و خروج سرمایه در بین فعالان بخش خصوصی شروع شده است ولی داستان به همین جا ختم نمی‌شود. اکنون جوانان، متخصصین، جویای کار، بازنشسته‌ها و ... نیز به دنبال خروج از کشور هستند یا حداقل رؤیای چنین مسئله‌ای را دارند. این مسئله در سال‌های قبل اساساً با این شدت وجود نداشته است و باید توجه کنیم که جزو عوامل منفی تأثیرگذار بر حمایت از تولید داخلی است.
- هرم مازلو را اگر از فرد به جامعه تعمیم دهیم، گرفتاری قشر کثیری از مردم در طبقات پایین نیازهای مازلو، در عزت و برند آن جامعه منعکس می‌شود. در چنین شرایطی حس حب وطن و غیرت ملی، به تبع از اولویت جامعه خارج می‌شود. لذا در چنین شرایطی انگیزه لازم برای حمایت از کالای ایرانی در بین مصرف‌کنندگان وجود ندارد.
- دو نوع ابزار حمایتی برای تولید داخلی وجود دارد: اول ابزار سیاستی است که در دست دولت است و دوم ابزار فرهنگی است که از دوران آموزش‌های ابتدایی شروع می‌شود که وطن‌دوستی در دل افراد جامعه قوام می‌گیرد.
- نمی‌شود از کالای ایرانی حمایت کرد ولی از هویت و دغدغه اقشار مختلف جامعه ایرانی حمایت نکرد. در ناخودآگاه شهروند ایرانی است که باید از هویت ایرانی، از فولکلور اقوام ایرانی و از فرهنگ‌های اقوام ایرانی حمایت شود تا من

هم از کالای ایرانی حمایت کنیم؟ تفکیک فرهنگ و هویت از کالای ایرانی ممکن نیست. حمایت باید همه‌جانبه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی باشد.

— متأسفانه مشکل فرهنگ خروج مردم از کشور بر حمایت از تولید داخلی اثر می‌گذارد. مثالی در این رابطه می‌زنم: در صربستان ویزا را شش ماه است که برای ایرانی‌ها برداشتند در این مدت ۲۶ هزار ایرانی به آن کشور رفتند و گفته می‌شود از این تعداد حدود ۶ هزار نفر، برنگشته‌اند و در تلاش برای رفتن به اروپای غربی یا اخذ پناهندگی هستند. حتی اگر این آمار دقیق نباشد باز هم باید به این نکات فرهنگی توجه کنیم که حمایت از تولید ایرانی نمی‌تواند جدای از این موارد فرهنگی باشد.

— تزییق و حمایت نقدینگی دولت هم تأثیر چندانی بر تولید داخلی نداشته است. هرچند دولت ارز ارزان ارائه داد ولی تأثیرگذاری کمی بر تولید داشت. لذا ابزار سیاستی برای حمایت از کالای ایرانی کارایی قبل توجهی ندارد. البته دولت خیلی جاها هر کاری توانسته انجام داده ولی نتیجه‌بخش نبوده است. برای مثال بیشترین تعرفه را در جهان داریم اعمال می‌کنیم و تعرفه، تا جای ممکن بالاست ولی اثربخش نبوده است. باید دلایل این موارد را بررسی کنیم.

— کیفیت قانون به انحای مختلف اشکال دارد و برخی از قوانین هنوز نیامده، ایراد پیدا می‌کنند و اصلاحیه نیاز دارد که این موارد بر روی تصمیمات تولیدکننده اثر می‌گذارد.

— کیفیت نظام قضایی نیز مشکل دارد. از یک طرف به دلایل مختلف میزان پرونده‌های قضایی ۱۵ میلیون مورد است که بالاترین سرانه جهان است و از طرف دیگر رسیدگی به این همه پرونده زمان زیادی را می‌طلبد.

— در مورد کیفیت کالای ایرانی، اگر مقایسه‌ای بین کیفیت کالای بخش خصوصی با کیفیت کالای عمومی داشته باشیم، ملاحظه می‌کنید که بخش خصوصی بهتر از بخش عمومی کالا تولید کرده است. همچنین می‌توانیم این مورد را در قیاس با سطح جهانی مورد سنجش قرار دهیم.

— وجود بازار صادراتی یکی از عوامل مهم حمایت از تولید داخلی است. کالای ایرانی اگر صادر نشود، صرفه به مقیاس نخواهد داشت. ولی ملاحظه می‌کنید که برای صادرات و بازار صادراتی مشکلات متعددی داریم. هم‌اکنون ایران بزرگ‌ترین اقتصاد منزوی در جهان دنیاست و خارج از سازمان تجارت جهانی هستیم و عملاً هیچ موافقت‌نامه تجاری چند جانبه‌ای که تعرفه ترجیحی مؤثری برای صادرات ما داشته باشد، نداریم.

— در ادبیات مرسوم تجارت جهانی حدود ۵۰ تا ۷۰ درصد تجارت هر کشور با همسایگان خود می‌باشد. درحالی‌که باید توجه شود که الان ما با کدام همسایه مشکل نداریم؟ مشکل شدیدتر اینکه حتی در عراق که ابزار سیاسی امنیتی داریم، مرتباً تعرفه عوض می‌کند و به صنایع ما به ویژه صنایع غذایی ما لطمه می‌زند. نتیجه اینکه دیپلماسی ما در خدمت صادرات نبوده و نیست.

-
- باید به این نتیجه تخصصی توجه داشت که خریدار خارجی کالای ایرانی، فقط کالا نمی‌خرد، هویت و احساس را نیز از برند ایرانی می‌خرد. اکنون برند ایرانی آماج حملات مختلف قرار دارد. کارزاری برای تبلیغ ایران و ایرانی نداشتیم و نداریم. در فضای بین‌المللی نیز کاری جدی و اثربخش و مهم انجام نداده‌ایم.
  - هنوز با ادبیات گذشته در حمایت از تولید داخلی حرف زده و عمل می‌شود، همان راه‌حل‌های آزموده شده را داریم مجدداً بکار می‌بریم مانند وام دادن و ... باید توجه شود که باید به دنبال راه‌حل‌های مؤثر و جدی برای حمایت از تولید داخلی باشیم.
  - باید توجه داشت که رشد اقتصادی و درآمد سرانه کشور پایین است لذا مصرف‌کننده ایرانی به دلیل فقر از قاچاق کالای ارزان استقبال می‌کند.
  - نتیجتاً اینکه مشکلات بنیادینی همچون مسائل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و ساختاری در حمایت از تولید داخلی و کالای ایرانی داریم و باید توجه کنیم که خود کالای ایرانی، تنها بخش کوچکی از مسئله ماست.
  - نقطه مشترک همه ما، ایرانی بودن است و همه دغدغه ایران، کالای ایرانی و حمایت از تولید داخل را باید داشته باشیم تا بتوانیم با نگاهی همه‌جانبه و مؤثر به حل و فصل مشکلات تولید داخلی بپردازیم.
-

مهندس حمید امانی

موضوع: چارچوب تقویت تولید ملی و ارتقای محتوای داخلی

- آقای امانی مطالب خود را در باره چارچوب تقویت تولید ملی و ارتقای محتوای داخلی در محورهای زیر ارائه کرد:
- شرایط اضطراری کنونی چنین اقتضاء کرده است که نرخ ارز تثبیت شود و صادرکنندگان ملزم به عرضه ارز خود به بانک مرکزی با نرخ تثبیتی شوند. به دلایل متعدد، پس از طی دوره کوتاه اولیه تثبیت، باید فضا برای عرضه ارز حاصل از صادرات در یک بازار با طرف تقاضای مشخص (واردات رسمی کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای) و با نرخ شناور مدیریت‌شده، بازتر شود. از مهم‌ترین دلایل این اقدام، اهمیت توسعه صادرات و ایجاد انگیزه لازم برای صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی است. تداوم سیاست معافیت مالیاتی در قبال عرضه ارز حاصل از صادرات در صورتی مؤثر خواهد بود که ضمن کنترل مبادی تقاضای ارز، نرخ تثبیتی برای ارز صادراتی مورد تجدیدنظر واقع شود. در غیر این صورت با پدیده‌هایی مانند، افزایش تقاضا برای ارز مورد نیاز بخش‌ها، افزون‌نمایی در پروفرمای واردات، کم‌نمایی در ارزیابی ارزش صادرات و تراز تجاری منفی مواجه خواهیم شد.
  - نگاهی اجمالی به مصرف بخش دولتی و مصرف بخش خصوصی قریب به یک دهه نشان می‌دهد که تقاضای کل در این دوره تغییر چندانی نداشته و با نوساناتی اندک تقریباً ثابت بوده است. تشکیل سرمایه ثابت نیز همین وضعیت را دارد. بنابراین تقاضای کل کشور ثابت بوده است. درعین‌حال در این دوره، به ظرفیت‌های تولید صنعتی و معدنی اضافه‌شده است. این بدان معناست که برای ظرفیت‌های تولیدی کنونی، تقاضای کافی وجود ندارد و طبعاً با مازاد عرضه مواجه هستیم. بنابراین باید توجه داشته باشیم که در سال ۹۷ موج دیگری از رکود در واحدهای صنعتی امکان وقوع دارد که باید آن را بررسی دقیق‌تر کرده و چاره‌جویی کنیم.
  - در چنین شرایطی به نظر می‌رسد توسعه صادرات، نه یک انتخاب، بلکه یک الزام است. اما درعین‌حال تشدید احتمالی تحریم‌ها شرایط را بر صادرات سخت می‌کند. خصوصاً با توجه به تمرکز بالای صادرات غیرنفتی بر محصولات پتروشیمی و فلزات اساسی و مواد معدنی، آسیب‌پذیری بیشتری متوجه صادرات است. بنابراین تنوع بخشیدن به صادرات غیرنفتی یک سیاست کلیدی است.
  - در شرایط محدودتر شدن صادرات و نیز کاهش مخارج دولت، برای تحریک تقاضای داخلی، اتخاذ سیاست انبساطی پولی ناگزیر به نظر می‌رسد. بخصوص آنکه به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر سهم ریفاینانس در افزایش نقدینگی بسیار بالا بوده و تزریق پول تازه سهمی ناچیز در نقدینگی داشته است.
  - یکی از محورهای مهم در سیاست‌های انبساطی، تحریک تقاضا برای کالاهای مصرفی بادوام داخلی است. طرح خرید اعتباری کالای داخلی از سال ۱۳۹۴ در دستور کار قرار گرفت و صرفاً در مورد خرید خودرو عملکرد موفق

داشت. فارغ از نقدهایی که به فروش اعتباری خودرو وارد شد، در فروش محصولات به‌جز خودرو به علت عدم توجه به واقعیاتی مانند: جامعه هدف مناسب، شرایط فروش سهل‌تر در کف بازار و برای محصولات خارجی و حتی برخی محصولات داخلی این طرح با شکست مواجه شد. به نظر می‌رسد دنبال کردن طرح تحریک تقاضا برای کالاهای مصرفی با دوام داخلی با اصلاح نواقص و تطبیق با واقعیات بازار، از محورهای مهم قابل تعقیب در سال جاری است.

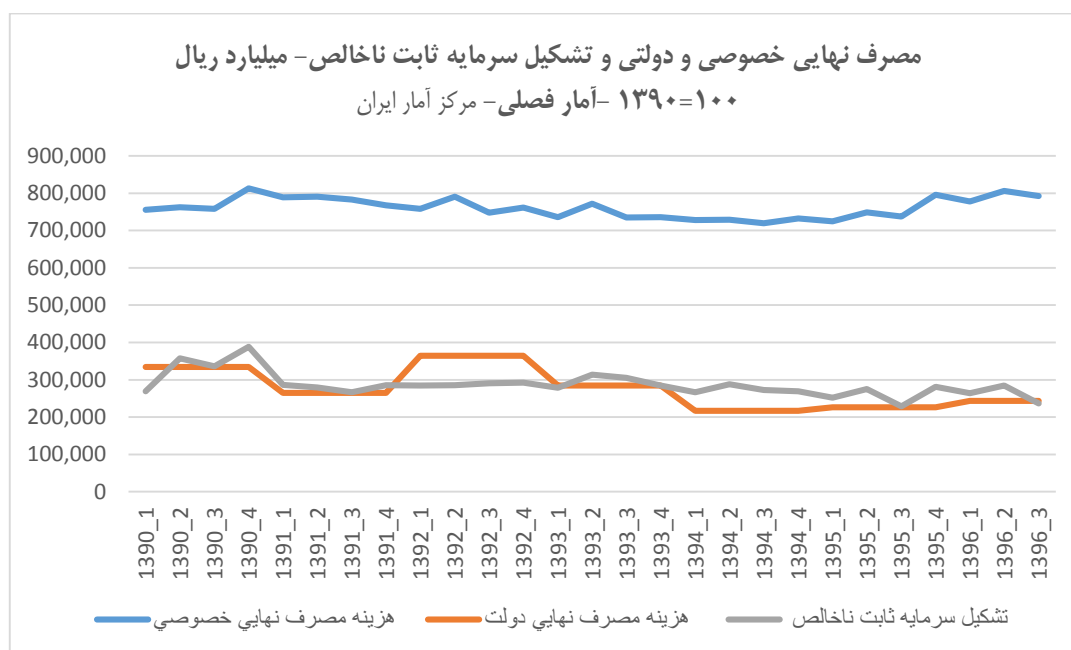
— در ساختار صنعتی کشور یک گسست تاریخی در زنجیره ارزش وجود دارد که نتوانسته‌ایم از چنبره آن رها شویم. مزیت صنایع سرمایه‌ای و واسطه‌ای (که غالباً خاستگاه دولتی داشته‌اند) به صنایع مصرفی کم‌دوام و نهایی منتقل نشده است. صنایع واسطه‌ای در کنار صنعت خودرو سهم غالب و مسلط در ارزش‌افزوده صنعتی کشور دارند و این در حالی است که صنایع واسطه‌ای پایه نفت و گاز و معدنی سهم غالب در صادرات غیرنفتی کشور دارند. بنابراین مزیت‌های صادراتی کشور در حلقه بلافصل بخش انرژی و مواد خام محدود مانده است. از این رو بنابراین توسعه صنایع پایین‌دستی و نهایی، از سیاست‌گذاری‌های مبنایی برای تنوع پایه‌های صادرات غیرنفتی است که ترجیحاً باید با مشارکت و سرمایه‌گذاری خارجی دنبال شود.

— بخش بزرگی از بنگاه‌های واگذارشده (غالباً به بخش عمومی و به‌صورت رد دین) عمدتاً سیاست تقسیم سود دارند که ریشه در ماهیت سهامداران جدید دارد. صندوق‌های بازنشستگی و تأمین اجتماعی به علت ماهیت خود و بحران‌هایی که در پرداخت به مستمری‌بگیران خود با آن مواجه‌اند، مجال و علاقه‌ای به توسعه سرمایه‌گذاری ندارند و این موضوع باعث کاهش سرمایه‌گذاری در توسعه این صنایع و صنایع پایین‌دستی آن‌ها شده است.

— در حمایت از تولید داخلی برخلاف تصور رایج که غالباً حمایت تعرفه‌ای از تولید کالاها و به‌طور خاص از صنعت خودرو را نماد آن می‌دانند و (به‌درستی و گاه نادرست) مورد نقد قرار می‌دهند قوانینی نیز وجود دارد که نگرش آن، متفاوت از حمایت تعرفه‌ای از تولید کالاهای معین است. مشخصاً قانون حداکثر استفاده از توان داخلی که در سال ۱۳۷۵ تصویب شد مهم‌ترین نقطه عطف در این نوع حمایت از توانمندی‌های داخلی بود. این قانون به دنبال سوق دادن تقاضای بخش عمومی در اجرای پروژه‌های طراحی-مهندسی-ساخت به‌سوی ظرفیت‌های داخلی بود. هدف، خرید مطلق کالا و خدمات ایرانی توسط بخش عمومی نبود بلکه ایجاد شرایطی بود که بخش عمومی ملزم شود تا اجرای پروژه‌ها را یا به شرکت‌های ایرانی و یا مشارکت‌های ایرانی-خارجی ارجاع کند. به این ترتیب، شرکت‌های خارجی برای برنده شدن در مناقصات اجرای پروژه‌ها می‌بایست یک شریک توانمند داخلی داشته باشند. این رویکرد در جهت ایجاد فرصت یادگیری و همکاری میان شرکت‌های توانمند داخلی و شرکت‌های صاحب فناوری خارجی و افزایش تدریجی محتوای داخلی پروژه‌ها بود. البته این قانون، بر بخش خصوصی حاکم نبود و بر آن بود که بخش عمومی باید بخشی از هزینه یادگیری فناوری را در اجرای پروژه‌های خود بپردازد. هرچند اجرای موفق

این قانون - به دلایلی که مجال پرداختن به آن در اینجا نیست - محدود بود و با انحلال شورای اقتصاد و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی وقت متوقف و سپس با اصلاح قانون در سال ۱۳۹۱ بیش از پیش به محقق رفت، اما همچنان یک محور مهم برای توسعه برون‌نگر درون‌زا به شمار می‌رود. اصلاح مجدد این قانون در مجلس شورای اسلامی در دست بررسی است که علاوه بر رویکرد پروژه‌های، حمایت از کالای ایرانی نیز به آن افزوده شده و تفصیل بسیار بیشتری یافته است و از این بابت قابل نقد جدی است.

- یک محور بسیار مهم و مغفول در رویکرد توسعه توانمندی‌های داخلی، طراحی و به‌کارگیری تسهیلات مقید (Tied Loan) بانکی و صندوق توسعه ملی به ارجاع کار به شرکت‌های داخلی است. بدین مفهوم که نهادهای مالی داخلی و بخصوص صندوق توسعه ملی همانند سازوکار مورد استفاده مؤسسات اعتبار صادراتی (ECAs) باید بخشی از تسهیلات خود را برای تأمین مالی پروژه‌های داخلی مشروط به ارجاع کار به طرف‌های ایرانی کنند.
- باید با طراحی چارچوب‌های سیاست‌گذاری تجاری-صنعتی، بازار داخلی را در مورد کالاهایی که بازار عمده و جذابی برای طرف‌های خارجی به شمار می‌رود، با قیودی در اختیار آن‌ها قرار دهیم که رسوب فناوری داخلی را حداکثر کند. این بدان معنی است که نگاه افزایش محتوای داخلی را در محصولاتی که امکان ایجاد مزیت رقابتی در کشور وجود دارد با نگاهی برون‌نگرا ترکیب کنیم. مثلاً طرح رجیستری موبایل باعث شد واردات رسمی موبایل کشور چند برابر شود. در کنار اعمال این سیاست موفق، تولیدکنندگان خارجی که نمی‌خواهند بازار بسیار جذاب ایران را از دست بدهند، برای طیفی از انواع سرمایه‌گذاری مستقیم یا مشارکت در تولید در داخل آمادگی بیشتری خواهند داشت.

— یکی از مسائل مهم، دوراهی‌های سیاست‌گذاری است که در کشور داریم و تکلیفمان با آن‌ها روشن نیست که دوستان هم به آن اشاره کردند. برای مثال سیاست مالیاتی که ما به دلیل ساختار نامناسب مالی دولت تأکید داریم نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی افزایش یابد. این هدف، بسیار هدف عالی و مقدسی است. اما توجه نداریم که این مالیات در خدمت توسعه قرار نمی‌گیرد. آقای دکتر شاپور محمدی اشاره داشتند ما نباید از افزایش سرمایه و سرمایه‌گذاری مالیات‌بگیریم. ما دهه ۷۰ معضلی داشتیم به نام تنوع عوارض و مالیات‌ها که با قانون تجمیع عوارض حل شد. در همان قانون گفته شد که جایگزین این قانون مالیات بر ارزش‌افزوده خواهد بود. هدف این بود اهداف مثبت تمرکز عوارض را حفظ کنیم و بسط پایه‌های مالیاتی بدهیم. مالیات بر ارزش‌افزوده قرار بود هم کارکرد بسط پایه‌های مالیاتی و کاهش تمرکز مالیاتی داشته باشد و هم تجمیع عوارض را انجام دهد، اما در عمل سر این دوراهی سیاستی، سیاست جهش درآمدهای مالیاتی غلبه پیدا کرد و بخش‌های آشکار و عیان تولیدی جور بخش‌های پنهان اقتصاد را در مالیات کشیدند. تولیدکننده صنعتی تبدیل به دم‌دستی‌ترین مأخذ و منبع برای مالیات بر ارزش‌افزوده شد و مجدداً تمرکز مالیاتی بر تولیدکننده قرار گرفت. لذا بسیاری از منابعی که برای حمایت از تولید داخل اختصاص می‌دهیم، با عدم توجه و تلفیق نامناسب و ناهماهنگی سیاست‌ها، خنثی می‌کنیم. در این رابطه دوگانه‌های سیاستی نیز زیاد داریم. مثلاً (سیاست حفظ محیط‌زیست / توسعه صنعتی و توسعه معادن)، (سیاست سیانت از منابع تجدید ناپذیر ملی / توسعه صادرات مواد خام و با ارزش‌افزوده پایین)، (اشتغال/بهره‌وری نیروی کار)، و ... باید بسیاری از این دوراهی‌های سیاستی را شناسایی و رفع تعارض کنیم و به‌صورت یکپارچه مورد سیاست‌گذاری قرار بدهیم تا راه توسعه در این بخش باز شود.

— تعیین تکلیف دوراهی‌های سیاست‌گذاری حقیقتاً نقش سازمان برنامه‌بودجه است. چرا که بسیاری از این دوگانه‌های سیاست‌گذاری در سطح کثرت دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های بخشی، قابل حل و فصل نیست و اغلب، برآیند نیروها در مورد آن‌ها صفر است. بنابراین متن مصوبات دولت و مجلس مملو است از تعارض‌های قفل‌کننده‌ای که هر یک خاستگاهی در یکی از دستگاه‌های اجرایی دارند و فضای کسب‌وکار را به حد اعلا پیچیدگی سوق داده است. ساختار کنونی سازمان برنامه‌بودجه هم که در آن معاونت‌ها و امور بخشی، سایه‌ای از مواضع دستگاه‌های اجرایی را - کمابیش - در خود دارند، در حل چنین تعارضاتی با چالش جدی مواجه است. سازمان برنامه‌بودجه به عنوان عقل منفصل قوه مجریه نیازمند یک ساختار تلفیق‌کننده قوی، در سطح فرابخشی و بین بخشی است.

بخش گفتگوی عمومی

در مورد حمایت بازار بانکی از تولید، آمارهایی وجود دارد که حاکی از رشد نقدینگی یا تسهیلات است، ولی چنانچه دقت بفرمایید بیشتر این تسهیلات، تزریق پول جدید به شرکت‌ها نبوده است. در واقع به جای تسهیلات قبلی که بازپرداخت نشده، وام جدید جایگزین شده است و لذا در حساب‌ها رشد نشان داده می‌شود، که در واقع چنین نیست. در مقابل در بازار سرمایه، هر چند عدد محدودی داریم ولی همین میزان از تولید ملی حمایت خالص و مؤثر انجام شده است.

جمع‌بندی

برخی از مطالب نشست که به دلایل مختلف علمی، سیاست‌گذاری، مدیریتی و ... مدنظر قرار گرفته است، به شرح ذیل ارائه می‌شود:

۱. حمایت از تولید داخلی، تداوم اقتصاد مقاومتی

حمایت از تولید داخلی، در واقع حمایت از سرمایه و کار ایرانی است و این شعار در واقع در تداوم و بخشی از شعار سال قبل مقام معظم رهبری یعنی اقتصاد مقاومتی است. لذا این مسئله نشان می‌دهد که در همان مسیر اقتصاد مقاومتی هستیم و کم‌کم داریم به جزئیات و سطوح پایین‌تر اقتصاد مقاومتی توجه می‌کنیم، یعنی حمایت از تولید داخلی.

۲. لزوم بازبینی حمایت از تولید داخلی

همان‌طور که در اقتصاد ایران انواع مختلفی از کالا و گروه‌های کالایی داریم، متعاقباً انواع مختلفی از حمایت نیز می‌تواند وجود داشته باشد. مسئله مهم، هزینه این حمایت و دوره زمانی آن می‌باشد. لذا باید مشخص باشد از کدام کالا، به چه نحوی، با چه میزان هزینه و برای چه مدت‌زمان حمایت خواهیم کرد تا حمایت ما هدفمند و مؤثر باشد. متأسفانه ابزار سیاستی حمایت از کالای ایرانی کارایی قبل توجهی ندارد. البته دولت تلاش‌های زیادی کرده ولی نتیجه‌بخش نبوده است. برای مثال بیشترین تعرفه در جهان را داریم اعمال می‌کنیم و تعرفه، تا جایی ممکن بالاست ولی اثربخش نبوده است. باید دلایل این موارد را بررسی کنیم. هنوز با ادبیات گذشته در حمایت از تولید داخلی حرف زده و عمل می‌شود، همان راه‌حل‌های آزموده شده را داریم مجدداً بکار می‌بریم، مانند وام دادن و ... درحالی‌که باید به دنبال راه‌حل‌های مؤثر، جدید و جدی برای حمایت از تولید داخلی باشیم.

۳. لزوم حمایت دانشگاه‌ها از سیاست‌های توسعه‌ای دولت

لازم است وظیفه اصلی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی (تحقیق و توسعه) به حمایت از سیاست‌های توسعه‌ای دولت تعیین و تغییر یابد. متأسفانه هم اکنون دانشگاه‌ها در مسیر دیگری قرار دارند و پاسخگوی این نیازها نیستند.

۴. تعیین تکلیف دوره‌های سیاست‌گذاری

تعیین تکلیف دوره‌های سیاست‌گذاری حقیقتاً نقش سازمان برنامه‌بودجه است. چرا که بسیاری از این دوگانه‌های سیاست‌گذاری در سطح کثرت دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های بخشی، قابل حل و فصل نیست و اغلب، برآیند نیروها در مورد آن‌ها صفر است. سازمان برنامه‌بودجه به عنوان عقل منفصل قوه مجریه نیازمند یک ساختار تلفیق‌کننده قوی، در سطح فرابخشی و بین بخشی است.

۵. تعیین تکلیف معوقات بانکی

تعیین تکلیف معوقات بانکی (مطالبات غیرجاری) مسئله مهمی است که بانک مرکزی به‌تنهایی نمی‌تواند کار مهمی در این زمینه انجام دهد. این مسئله در سطحی فراتر از بانک مرکزی باید حل شود.

۶. سیستم مالیاتی

تقسیم سود بالا در شرکت‌های ایرانی یکی از مشکلات اساسی خروج نقدینگی از شرکت‌ها و افزایش سرمایه است. در کشورهای دیگر به علت مالیات بر سود، ترجیحات به سمت تقسیم سود بالا نیست. درصد تقسیم سود در شرکت‌های خارجی در حد ده درصد، ولی این نسبت در ایران حدود هفتاد تا هشتاد درصد است. همچنین در جهان، افزایش سرمایه مشمول مالیات نمی‌شود. که باید سازمان امور مالیاتی در این راستا اقدام کند. یکی از مسائل مهم، دوراهی‌های سیاست‌گذاری است که در کشور داریم و تکلیفمان با آن‌ها روشن نیست. برای مثال سیاست مالیاتی که ما به دلیل ساختار نامناسب مالی دولت تأکید داریم افزایش یابد. اما توجه نداریم که این مالیات در خدمت توسعه قرار نمی‌گیرد. ما نباید از افزایش سرمایه و سرمایه‌گذاری مالیات بگیریم. باید بسیاری از این دوراهی‌های سیاستی را شناسایی کنیم و به صورت یکپارچه سیاست‌گذاری کنیم تا راه توسعه در این بخش باز شود.

۷. لزوم توجه به شرکت‌های دولتی

وقتی سودآوری‌های شرکت‌های دولتی در بورس تحدید می‌شود، این شرکت‌ها به گرداب‌های بلع پول تبدیل می‌شوند. برای مثال در تصمیم‌گیری معروف پتروشیمی‌ها، ۳۰ هزار میلیارد تومان از ارزش بازار کم شد، درحالی‌که کل عایدی دولت ۱۰۰۰ میلیارد تومان بود. نتیجتاً هم مالیات زیادی از دست رفت و هم خصوصی‌سازی تحدید شد. نباید برای یک عایدی کوچک دولت، زیان بزرگ‌تری به بازار سرمایه کشور تحمیل شود.

۸. لزوم تقویت محیط اقتصادی و فضای کسب و کار کشور

محیط حاکم بر فضای اقتصاد کشور خیلی مناسب فعالیت اقتصادی بخش خصوصی نیست. به همین دلیل محیط حاکم بر تولید داخلی، اصل و مباحث اقتصادی فرع مسئله حمایت از تولید داخلی است. البته طی این سال‌ها در کشور، فضای کسب‌وکار به‌عنوان مشکل اساسی حمایت از تولید داخلی مطرح شده است، ولی محیط اقتصادی ما متقابلاً برای حل‌وفصل این مشکل، بهبود و تغییر محسوسی پیدا نکرده است.

۹. لزوم حمایت همه جانبه از تولید داخلی

نمی‌شود از کالای ایرانی حمایت کرد ولی از هویت و دغدغه اقشار مختلف جامعه ایرانی حمایت نکرد. در ناخودآگاه شهروند ایرانی است که باید از هویت ایرانی، از فولکلور اقوام ایرانی و از فرهنگ‌های اقوام ایرانی حمایت شود تا او هم

از کالای ایرانی حمایت کند؟ تفکیک فرهنگ و هویت از کالای ایرانی ممکن نیست. حمایت از تولید داخلی باید همه‌جانبه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی باشد. باید به این نتیجه تخصصی توجه داشت که خریدار خارجی کالای ایرانی، فقط کالا نمی‌خرد، هویت و احساس را نیز از برند ایرانی می‌خرد. مشکلات بنیادینی همچون مسائل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و ساختاری در حمایت از تولید داخلی و کالای ایرانی داریم و باید توجه کنیم که خود کالای ایرانی، تنها بخش کوچکی از مسئله ماست. نقطه مشترک همه ما، ایرانی بودن است و همه دغدغه ایران، کالای ایرانی و حمایت از تولید داخل را باید داشته باشیم تا بتوانیم با نگاهی همه‌جانبه و مؤثر به حل و فصل مشکلات تولید داخلی بپردازیم.

۱۰. لزوم توجه جدی به بازار صادراتی

وجود بازار صادراتی یکی از عوامل مهم حمایت از تولید داخلی است. کالای ایرانی اگر صادر نشود، صرفه به مقیاس نخواهد داشت. ولی ملاحظه می‌کنید که برای صادرات و بازار صادراتی مشکلات متعددی داریم. هم‌اکنون ایران بزرگ‌ترین اقتصاد منزوی در جهان است، خارج از موافقت‌نامه تجارت جهانی هستیم و عملاً هیچ موافقت‌نامه تجاری که تعرفه ترجیحی برای صادرات ما داشته باشد، نداریم.

۱۱. سایر اهم الزامات حمایت از تولید داخلی

- لزوم وجود نقشه.
- راه‌کارهای کوتاه‌مدت و بلندمدت.
- مشارکت همگانی جامعه.
- کمیته راهبری و پایش در سطح ملی و استانی.
- تقسیم‌کار در سطح ملی و استانی و تشکیل کارگروهی در درون هر صنعت.
- بسته سیاستی برای اجرا با اولویت‌بندی مناسب.
- ایجاد فرهنگ و تعصب ایرانیان به تولید داخلی
- تعیین تکلیف دو راهی‌های سیاست‌گذاری: یکی از مسائل مهم، دوراهی‌های سیاست‌گذاری است که در کشور داریم و تکلیفمان با آن‌ها روشن نیست.
- توسعه صادرات یک الزام استراتژیک برای ایران: توسعه صادرات برای کشور ما دیگر یک انتخاب استراتژیک نیست، یک الزام است و مسئله نرخ ارز یک پارامتر کلیدی در این مسئله است.
- انتقال مزیت صنایع سنگین به صنایع کوچک: در ساختار صنعتی کشور یک گسست تاریخی از دهه هفتاد و هشتاد داریم که متأسفانه مزیت صنایع سنگین ما، متناسباً به صنایع کوچک منتقل نشده است.

- یکی از راهکارهای حمایت از تأمین مالی شرکت‌های ایرانی، تسهیل ورود شرکت‌ها به بازار سهام می‌باشد.
- لزوم حمایت از بازار سرمایه: سیاست‌گذاران کشور باید توجه کنند که بازار بورس، سهم و اندازه مهمی در اقتصاد کشور دارد لذا باید در تصمیمات برای حمایت از تولید داخلی، بازار سرمایه را مورد توجه قرار گیرد.
- لزوم ۵۰ تا ۷۰ درصد تجارت کشور با همسایگان: در ادبیات مرسوم تجارت جهانی حدود ۵۰ تا ۷۰ تجارت هر کشور با همسایگان خود می‌باشد. درحالی‌که باید توجه شود که الآن ما با اکثر همسایگان مشکل داریم.

تصاویری از نشست

